

La independència de Catalunya: danys col·laterals al País Valencià

Agustí Colomer

Lletrat Secretari General de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

---

València, primer diumenge d'Advent: “Siguem conscients dels moments que vivim. Prou de dormir ja és hora d'alçar-nos” (Rm 13, 11). Dos dies abans, a les 12 hores i 19 minuts, després d'una llarga nit de resistència dels treballadors, els liquidadors designats pel Govern valencià, flanquejats per la policia, posen fi a 24 anys d'emissions de Radiotelevisió Valenciana. En eixes últimes hores d'agonia, amb el plató de televisió ocupat pels treballadors, un home sosté un foli en el qual es pot llegir un missatge breu: “Colossencs 3, 25”. Consultem la Bíblia per a conèixer les paraules de Pau: “El qui actue injustament rebrà el que li correspon per la seua injustícia, perquè Déu no fa distinció de persones”. Eixe mateix dia, 29 de novembre, a la Seu de València es representava el Cant de la Sibil·la: “Al jorn del judici se pagarà nostre servici”. Mai havia sentit una conjunció tan intensa entre la Paraula de Déu i els esdeveniments.

Vivim, sens dubte, en un clima d'incertesa, si més no, a Europa. Crisi econòmica, destrucció de l'Estat Social, retallada del règim de llibertats, increment de l'autoritarisme... En el cas espanyol, a més, patim un procés de recentralització de l'Estat. Si la pell de brau és l'escenari, el País Valencià és el laboratori de proves de la doctrina FAES presidida per José María Aznar (llegiu l'article de Vicent Partal, “Qui dona suport a Fabra?”, *Vilaweb*, 4.12.2013). No són només la televisió i la ràdio públiques les víctimes, ho són també les pròpies

institucions d'autogovern (Acadèmia Valenciana de la Llengua, Consell Valencià de Cultura, etc.), víctimes de projectes de llei destinats a retallar-les. I ho seran també –si Déu no hi posa remei– les competències estatutàries: “Fabra se plantea devolver competencias si no recibe más financiación”, titulava *El País* el passat 12 de novembre.

No és un ambient massa propici per a escriure un article com aquest amb l'orientació que vull donar-li. De fet, vaig estar temptat d'abandonar el projecte. Intentar aportar reflexions en una línia de diàleg, amb un discurs ple de matisos, en un clima dominat per l'hostilitat amb pinzell gros pot semblar d'una candidesa i d'una ingenuïtat impertinents. Amb tot, m'he decidit a escriure.

La premissa major a partir de la qual faré el meu raonament és la següent: la independència de Catalunya causarà una fortíssima repressió de l'Estat espanyol sobre la llengua, la cultura i l'autogovern dels valencians. De fet, els preliminars que estem vivint a hores d'ara ja han suscitat accions tan greus com la descrita en el començament d'aquest article.

La realitat és complexa. Si a Catalunya ho és, amb una forta sensibilitat nacional, al País Valencià, amb una consciència diferenciada molt més afeblida, encara ho és més. Ho il·lustraré amb un exemple personal. L'endemà de la primera manifestació multitudinària per la independència de Catalunya, celebrada el 10 de juliol del 2010, em va telefonar, angoixat, un amic meu. La conversa que mantinguérem tots dos traspuava una sensació de terror davant el procés que s'enceitava. Però no era el terror propi de dos espanyolistes davant el separatisme dels catalans. Era la por de dos nacionalistes valencians davant el que ens cauria al damunt. (Sé que aquesta percepció no és unànime entre el valencianistes, encara que crec que és la majoritària. Tot i això hi ha optimistes que veuen que la repressió subsegüent suscitarà l'esperit d'emulació per la suposada prosperitat en la que viurà la Catalunya independent).

¿Heu de supeditar els catalans, per tant, la vostra emancipació a evitar la catàstrofe dels germans de llengua? No m'atreviria a dir-ho en termes absoluts, perquè són molts els elements a tindre en compte en una decisió de tanta transcendència com ho és la independència.

La independència de Catalunya causarà una fortíssima repressió de l'Estat espanyol sobre la llengua, la cultura i l'autogovern dels valencians.

Però sí que considere necessari que a l'hora de ponderar la decisió a prendre, en el moment de discerniment, tingueu presents també els danys col·laterals que pot causar aquest esdeveniment a nosaltres, els valencians.

Comprenc, perfectament, que els catalans estiguen farts. Són moltes les aportacions de Catalunya a la convivència espanyola de les darreres tres dècades. Catalunya ha bastit un discurs nacionalista integrador en el qual s'ha acollit a tot aquell que ha arribat des de qualsevol part de l'Estat o del món; el nacionalisme català ha refusat fer servir la violència com a arma de lluita política; la coalició de Convergència i Unió ha contribuït a la governabilitat de l'Estat recolzant governs de diferent signe (UCD, PSOE, PP); Catalunya ha afavorit en moltes ocasions el procés de descentralització de l'Estat del qual s'han beneficiat –ens hem beneficiat– molts altres pobles peninsulars (el criticat “café para todos” ha tingut efectes positius per als valencians); Catalunya, com també el País Valencià, se situen a l'avantguarda de la solidaritat interterritorial conforme han posat de relleu les úniques (!) balances fiscals publicades fins ara.

Són totes elles contribucions catalanes molt importants a la convivència hispànica que mostren un saldo ben positiu fins i tot quan es descompten els defectes que es poden retraure a la societat catalana. Entre aquests defectes, només voldria parar l'atenció en un que ens afecta directament: el desconeixement que els catalans tenen de la realitat valenciana. Els valencians només som visibles quan hi ha conflicte i polèmica. A pesar dels notables esforços de mitjans com *Vilaweb* o *El Temps* –dirigits, recordem-ho, per periodistes valencians–, del Sénia cap avall només es té notícia de l'aeroport de Castelló, dels trages de Camps o de les multes a ciutadans per parlar en valencià. Són ben pocs els catalans que coneixen bé els valencians (el president Pujol, Joan Rigol o el periodista Enric Juliana es troben entre les es-

casses excepcions que confirmen la regla). I és una llàstima, perquè el teixit social valencià és prou més fèrtil, plural i arrelat al seu País, que el que donen a entendre tots els escàndols que ocupen la primera plana de la premsa i dels noticiaris. Societat civil és Escola Valenciana, Caixa Popular, Obrint Pas, la Societat Coral El Micalet, el Bloc d'Estudiants Agermanats, *Saó*, les festes de moros i cristians, Consum, Acció Cultural del País Valencià, l'Aplec del Puig, *L'Espill*, les Falles, la Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals, la Pilota Valenciana...

Fet aquest amical retret, reprenc l'argumentació. ¿Quina ha sigut la resposta de la resta de l'Estat davant aquesta actitud de moderació, de diàleg, d'aposta per la convivència? La resposta social no ha estat altra que la de repetir vells tòpics —"los tacaños e insolidarios catalanes"—, i incorporar-ne de nous: "el castellano peligra en Cataluña por la inmersión". La resposta institucional ha estat contundent: l'esmicolament del sistema d'autogovern de Catalunya arran de la Sentència de l'Estatut. El president Pujol —emblema i símbol durant anys d'un nacionalisme català europeïsta que no volia trencar amb Espanya— sembla estar fart. En les darreres declaracions al programa "El Matí", de Catalunya Ràdio (02.12.2013) denunciava "el procés brutal d'evolució" i la impossibilitat de la tercera via: "Qui l'ha practicada durant 30 anys? Doncs, nosaltres, des de Catalunya. CiU, el Govern de la Generalitat en general. L'últim intent de tercera via va ser l'estatut que es va carregar d'una manera brutal el Tribunal Constitucional". ¿S'ha acabat el temps de les terceres vies? Espere que no.

L'Estat-nació guanya la partida?

El filòsof i polític nacionalista escocés Neil MacCormick va establir una diferència interessant entre concepte i concepció de nacionalisme. En el seu assaig "Nació i nacionalisme" (1979-1982), MacCormick denuncia que les teories sobre la nació elaborades al final del segle XVIII i principis del XIX pretenen monopolitzar el concepte de nacionalisme i fer veure que, abans de la Revolució francesa, el nacionalisme no existia. MacCormick discrepa obertament i afirma que

Entre aquests defectes,... el desconeixement que els catalans tenen de la realitat valenciana. Els valencians només som visibles quan hi ha conflicte i polèmica.

aquestes teories nascudes amb la revolució industrial no expressen sinó una determinada concepció de nacionalisme. Una concepció que considera la nació “com la forma més elevada d’associació i l’únic mitjà a través del qual pot ser assolida la perfecció humana “. I això, per a MacCormick, és moralment intolerable. El nacionalisme decimonònic afirma que l’Estat sobirà és la forma suprema de l’orde jurídic-polític i que cada nació ha de ser un Estat sobirà. L’equació Sobirania plena = Estat-nació ens condueix necessàriament a una altra: Nacionalisme = Independència. La concepció decimonònica de nacionalisme encara és ben viva entre nosaltres i continua sent un lloc comú la idea que el nacionalisme és un fenomen modern i inicialment europeu.

Tanmateix, MacCormick discrepa d’aquesta concepció de nacionalisme. El filòsof i polític escocès considera que la doctrina de la sobirania estatal, i l’ordre mundial basat en Estats sobirans independents, no han suposat una contribució positiva a la pau i a la felicitat de la humanitat en els últims dos segles. Tanmateix dóna “una calorosa benvinguda” al moviment, encara vacil·lant, engegat per la Comunitat Europea, “perquè una distribució del poder polític a diferents nivells sembla molt més desitjable que una concentració del mateix en centres locals omnipotents”. Ara bé, “si aquest nou orde que està emergint vol ser èticament acceptable, si vol persistir en el temps, haurà de tindre en compte els drets de les nacionalitats”. Això comporta, necessàriament, “que les diferències nacionals han de ser respectades i que han de ser adoptades institucions de govern apropiades a aquestes diferències”. MacCormick conclou el seu estudi amb les següents paraules que em resulten ben pròximes i actuals: “Alguns potser pensaran que aquesta és una versió del nacionalisme massa suau per mereixer tal nom; d’altres, que qualsevol mena de nacionalisme no és

sinó un pretext per al xovinisme i la xenofòbia. Als uns i als altres els diria que en aquest tema, com també en uns altres, hi ha molt a dir en favor d'un just punt mitjà.”

Bases per a un discurs alternatiu.

Proudhon va afirmar: “el segle xx obrirà l'era de les federacions o la humanitat tornarà a començar un purgatori de mil anys”. La història no es va fer ressò de la seua advertència, i el segle xx irrompí amb les grans catàstrofes de les dues guerres mundials. Un bri de sensatesa –il·luminada per les figures egrègies de polítics cristians com De Gasperi, Schuman o Adenauer– posà els fonaments per a construir àmbits d'actuació política que començaven a posar en entredit l'estructura clàssica de l'Estat-nació omnipotent.

Parlem, per tant, d'Europa. Sóc conscient que la cotització de l'uropeisme –com la de moltes altres coses– va a la baixa. Però malgrat els seus errors i les seues febleses no hem d'oblidar el llegat històric que en termes de pau i de prosperitat ha procurat la Unió Europea. Tampoc podem ignorar que l'escenari europeu pot ser més favorable i receptiu a les nostres reivindicacions que un Estat en un procés d'involució global que ha pres a les comunitats autònomes com un dels seus bocals expiatoris.

Si la Unió Europea, amb totes les seues mancances, aporta una dinàmica nova a les relacions internacionals, és interessant conèixer els referents filosòfico-polítics que han inspirat aquest procés. Acudir a les fonts fundacionals ens resultarà especialment grat per a tots els que compartim les planes d'aquesta revista capdavantera en el diàleg fe-cultura perquè la inspiració cristiana es deixa sentir amb especial intensitat en la gènesi de la unió d'Europa. En efecte, el personalisme comunitari, el pensament nascut a la dècada dels trenta del passat segle de la mà de personalitats com Emmanuel Mounier, Jacques Maritain o Denis de Rougemont, i a través de revistes com *Esprit* i *Ordre nouveau*, és determinant com a referent polític i moral tant dels adés citats “pares d'Europa”, com d'altres figures determinants de la unifi-

La filosofia personalista i comunitària beu de categories teològiques cristianes, que ajuden molt a superar el caràcter exclusivista de l'Estat-nació.

cació europea, com puga ser el cas de Jacques Delors. La filosofia personalista i comunitària beu de categories teològiques cristianes, que ajuden molt a superar el caràcter exclusivista de l'Estat-nació. Nocions com les de la Trinitat o Pentecosta posseeixen una gran força transformadora en l'àmbit de la convivència entre comunitats humanes. Parem una miqueta l'atenció en aquests dos conceptes.

El professor valencià August Monzon ha suggerit algunes implicacions socials i polítiques de la Trinitat, a partir de les reflexions del teòleg ortodox Olivier Clément. La Trinitat està en el cor del cristianisme. És, alhora, unitat total i diversitat total. Aquesta unidiversitat trinitària –afirma Monzon– evita tant la separació com la confusió entre les Persones. Vet ací el fonament més pregon de la frase clau del personalisme: “ni individualisme –separació– ni col·lectivisme –confusió–, sinó personalisme comunitari”. Aquesta perspectiva integral del personalisme permet superar satisfactòriament l'estatalisme (i la noció de sobirania que li és inherent). Al mateix temps, el personalisme preserva la nació d'incórrer en les temptacions de xovinisme, exclusivisme o insolidaritat, puix que el seu horitzó és decididament universalista.

Si la Trinitat constitueix la clau de volta d'aquesta reflexió política, la Pentecosta aporta també lectures polítiques ben interessants. El sociòleg valencià José María Tortosa, en la seua obra *Política lingüística y lenguas minoritarias* estableix quatre models diferents de política lingüística. Per a caracteritzar aquests models juga amb els valors homogeneïtat/heterogeneïtat lingüística, per una banda, i fragmentació/unificació social, per l'altra. Els models resultants són quatre: “Baix Imperi” (homogeneïtat lingüística i fragmentació social), “Món feliç” (homogeneïtat lingüística-unificació social), “Babel” (heteroge-

neïtat lingüística-fragmentació social) i “Pentecosta” (heterogeneïtat lingüística-unificació social). Aquest darrer model pentecostal és el que propugna l'autor per a Espanya. Es tracta, en definitiva, de conjuminar la realitat plurilingüe de l'Estat espanyol amb una voluntat inequívoca de convivència. La projecció que pot adquirir aquest model en termes de plurinacionalitat de l'Estat espanyol sembla prou clara.

A partir de categories com les de la Trinitat o Pentecosta, el pensament personalista i comunitari fa seua la doctrina del federalisme integral inspirada en Proudhon. El federalisme esdevé una utopia rectora que comprén no exclusivament la faceta política d'organització territorial del poder, sinó tota una manera d'entendre la convivència social i el sistema de relacions de producció en una línia autogestionària. El filòsof personalista Denis de Rougemont és, sens dubte, un dels autors que més ha influït en el procés de construcció europea: “Si em pregunten com es pot traduir en termes d'estructures polítiques aquesta unitat de la cultura no unitària i tan diversa, respondria que la solució es troba en els propis termes del problema plantejat, ja que la unitat diversa es tradueix, naturalment, en la unitat en la diversitat, aquesta forma d'unió té un nom molt conegut en la història dels règims polítics. Es tracta, sense cap dubte, del federalisme.” Aquesta dinàmica federalitzant pot projectar-se a nivell d'Estat, d'Unió Europea i –per què no?– a nivell mundial. Segurament seria una manera més justa i equitativa d'afrontar els problemes planetaris. I potser donaria llum als problemes que suscita la manca d'una autoritat mundial, que a hores d'ara només és operativa a nivell del capital.

És ben cert que el federalisme no gaudeix de molt d'èxit entre nosaltres. Possiblement perquè la credibilitat d'alguns partits que l'invoquen és escassa i sembla que ho facen no per pròpia convicció, sinó per a evitar un mal major als seus ulls –com ho puga ser la secessió de Catalunya. També hi ha hagut una confusió conceptual que ha volgut equiparar el règim de descentralització autonòmica amb el federalisme quan són realitats que –tot i que compartisquen algunes característiques comunes– són ben diferents (si més no, en el sentit

Aquesta dinàmica federalitzant pot projectar-se a nivell d'Estat, d'Unió Europea i –per què no?– a nivell mundial.

---

d'utopia rectora transversal que propugna el personalisme comunitari).

Catalunya, ¿la pèrdua d'un referent?

Catalunya, per a molts de nosaltres, ha sigut durant molts anys l'argument polític per a declarar la defunció de l'Estat-nació –caduc, antic, obsolet, injust–, i proclamar l'arribada de les sobirania compartides, exemple de modernitat, justícia, dignificació de la pluralitat. Ara, però, Catalunya, farta de la manca de receptivitat de l'Estat davant les seues propostes, abandona els esforços endreçats per a esdevenir l'avantguarda d'aquests nous plantejaments i centra les seves forces en esdevenir un altre Estat-nació més. La seua actitud sembla certificar el fracàs de tots aquells que proclamaven que un altre nacionalisme és possible. MacCormick no tenia raó, no hi ha més concepció del nacionalisme que la rànica decimonònica: policia, servicis d'intel·ligència, sobirania estatal, passaports...

Si els efectes de la independència de Catalunya en els pobles germans de llengua és evident, també voldria invocar, en un segon nivell, la repercussió que tindria sobre la resta de pobles no castellans d'Espanya. Sense Catalunya serà ben difícil trencar la intransigència de l'Estat. Una anècdota paral·lela a la que abans he contat li va passar a un amic meu català amb un company gallec: “¿qué será de nosotros si os vais?” I aquest empobriment –en termes polítics i culturals– al si de l'Estat espanyol es produirà també a nivell europeu, tant si la Catalunya independent és a la Unió Europea, com si no. ¿Qui tindrà interès i força suficient per a donar rellevància política al Comitè de

Regions? Voldria subratllar la necessitat de prendre en compte tot això a l'hora de decidir.

Per a acabar, he d'indicar que faig aquestes reflexions des de la identificació amb els plantejaments policèntrics, federalitzants, de sobirania compartides –que, com hem vist, poden ser molt més rics i creatius que els del nacionalisme clàssic. Però no vull amagar que també les expose des d'un punt de vista pragmàtic perquè pense que són les úniques que poden arribar a tindre alguna possibilitat d'arrelar –no sense moltes dificultats– en la societat valenciana. Al meu parer, l'única solució viable per al País Valencià aniria en la línia apuntada: un aprofundiment en la descentralització de l'Estat cap a un horitzó confederal, partint de la base que el federalisme necessàriament ha de ser asimètric a Espanya per la pròpia naturalesa plural dels pobles que la integren. Un tractament asimètric destinat a atendre i satisfer adequadament les exigències derivades dels elements objectius que determinats pobles posseeixen. Singularment –i atesa la seua rellevància cultural i antropològica– la llengua, però també altres. Tot això requereix un gran esforç d'imaginació i de bona voluntat, que a hores d'ara no el trobe enlloc. Una reforma de la Constitució destinada exclusivament a impedir la secessió de Catalunya a costa de la supressió del règim autonòmic d'altres pobles com el valencià seria el pitjor escenari possible per a nosaltres, els valencians. Vicent Partal, director de *Vilaweb*, comentava arran de la involució que s'està produint al país Valencià: “Pensava que de la defensa de l'autonomia ja no podia esperar res de bo, i ja veus....” (“A València passen coses”, *Vilaweb*, 7.12.2013).

L'hostilitat de l'Estat respecte a les nacionalitats no castellanés és evident i està acreditada per una llarga tradició repressiva des de la batalla d'Almansa fins als nostres dies. Però això no vol dir que la tendència no es pugui canviar. De fet, si tractem de ser ponderats en el juí històric, de vegades hi ha hagut alguna espurna d'esperança: amb l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, per exemple, començàvem a redreçar la situació. Però els vents favorables s'han invertit i ara bufa el vent de ponent que, com descriu l'històric himne valencianista, “marcix la collita, lo cor debilita i el nafra i el crema, gelat

Si és legítim i factible veure en l'horitzó una Catalunya independent, també pot ser-ho construir un Estat espanyol plurinacional.

---

o brusent, vent de ponent”. Si és legítim i factible veure en l'horitzó una Catalunya independent, també pot ser-ho construir un Estat espanyol plurinacional. Potser siga més fàcil assolir el primer que no el segon. Però, en qualsevol cas, com diria el traspasat Mandela: “tot sembla impossible fins que es fa”.